

Калінніков Олексій Валерійович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ ЗА ВІДСУТНОСТІ ПІДОЗРЮВАНОГО

З огляду на положення пункту 1 Прикінцевих положень Кримінального процесуального кодексу України (надалі КПК України) введення в дію норм, які стосуються кримінальних проступків, поставлено в пряму залежність від прийняття відповідного закону про кримінальні проступки [1].

На протязі тривалого часу такий закон був відсутній, що призводило до необґрунтованої тяганини при розслідуванні злочинів невеликої тяжкості.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року (надалі – Закон № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року) з 01 січня 2020 року фактично запроваджується інститут досудового розслідування кримінальних проступків [2].

Вказаним нормативним актом передбачені особливості досудового розслідування кримінальних проступків та визначено поняття кримінальний проступок як передбачене Кримінальним кодексом України діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі.

З огляду на положення Закону № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року досудове розслідування кримінальних проступків (дізнання) здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень глави 25 КПК України.

Розділом глави 241 КПК України «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» визначається порядок досудового розслідування (*in absentia*) за відсутності підозрюваного, який спрямований на реалізацію принципу невідворотності покарання в випадках, коли підозрюваний переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності, та на забезпечення прав та законних інтересів потерпілих від кримінальних правопорушень [3, с. 62].

Частина 2 статті 2971 КПК України містить положення про те, що спеціальне досудове розслідування (*in absentia*) здійснюється на

підставі ухвали слідчого судді у кримінальному провадженні щодо злочинів, зокрема, передбачених частиною 1 статті 3641 «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», частиною 1 статті 3652 «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги» та 445 «Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала» Кримінального кодексу України (надалі КК України), які відносяться до кримінальних проступків [4].

Закон № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року виключає статтю 445 КК України з положень статті 2971 КПК України, а статті 3641 та 3652 КК України залишаються.

Проте, незважаючи на наведене, положення спеціального досудового розслідування, передбачені главою 241 КПК України, не підлягають застосуванню при здійсненні досудового розслідування кримінальних проступків, оскільки статтею 2971 КПК України встановлено, що спеціальне досудове розслідування здійснюється лише щодо злочинів, а глава 25 КПК України, яка визначає особливості досудового розслідування кримінальних проступків, не передбачає можливості розповсюдження процедури спеціального досудового розслідування при досудовому розслідуванні кримінальних проступків.

Отже, досудове розслідування кримінальних проступків за відсутності підозрюваного повинно здійснюватися в порядку, визначеному главою 25 «Особливості досудового розслідування кримінальних проступків» КПК України без застосування положень глави 241 КПК України «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень».

Положеннями статті 2985 КПК України, які набирають чинності з 01 січня 2020 року, визначається, що перебіг строку дізнання зупиняється у випадку, передбаченому статтею 280 цього Кодексу.

Частиною 1 статті 280 КПК України встановлено, що досудове розслідування може бути зупинене після повідомлення особі про підозру у разі, якщо:

- 1) підозрюваний захворів на тяжку хворобу, яка перешкоджає його участі у кримінальному провадженні, за умови підтвердження цього відповідним медичним висновком;
- 2) оголошено в розшук підозрюваного;
- 21) слідчий суддя відмовив у задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування;
- 3) наявна необхідність виконання процесуальних дій у межах міжнародного співробітництва.

Зважаючи на вищезазначене, така правова підстава для зупинення кримінального провадження як відмова слідчого судді у

задоволенні клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування не може бути використана під час досудового розслідування кримінальних проступків.

Згідно з частиною 1 статті 281 КК України якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або особа перебуває за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, то слідчий, прокурор оголошує його розшук.

При цьому, Законом № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року до положень частини 1 статті 281 КПК України внаслідок запровадження інституту досудового розслідування кримінальних проступків зміни не вносились.

Внаслідок наведеного, під час досудового розслідування кримінального проступку тільки прокурор може оголосити підозрюваного в розшук в випадку не з'явлення підозрюваного на виклик лише прокурора, тобто у дізнавача відсутні повноваження оголошувати підозрюваного у розшук, що призведе до зниження самостійності дізнавача та необґрунтованої завантаженості прокурора.

Отже, при відсутності підозрюваного прокурором вноситься постанова про зупинення кримінального провадження, а перебіг строку дізнання зупиняється.

В випадку розшуку підозрюваного досудове розслідування кримінального проступку на підставі статті 282 КПК України підлягає відновленню.

Таким чином, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року встановлено, що під час досудового розслідування кримінальних проступків при відсутності підозрюваного прокурором оголошується його розшук, і на цій підставі зупиняється перебіг строку дізнання, а у випадку розшуку підозрюваного досудове розслідування кримінального проступку відновляється та здійснюється із загальними правилами досудового розслідування, з урахуванням положень глави 25 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22 лист. 2018 р. № 2617-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

3. Калінніков О. В. Спеціальне досудове розслідування (in absentia): теоретичні та практичні проблеми законодавства. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (17). С. 62–78. URL: <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1062/1072> doi: 10.33270/04191701.62.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Кучерук Галина Леонідівна,

ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

22 квітня 2019 року Президентом України було підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який вступає в силу 1 січня 2020 року.

У міжнародній практиці кримінальний проступок є широко застосовуваним інститутом у системі загального та континентального права, зокрема широко застосовується у ФРН, Естонії, Латвії, Швейцарії, Угорщини, Туреччині.

Необхідність прийняття даного закону в Україні викликана низкою аргументованих об'єктивних причин та критичною ситуацією, яка склалася у процесі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаною із перевантаженістю органів досудового слідства та неефективністю та затягуванням розслідування дійсно тяжких і особливо тяжких злочинів – вбивств, зґвалтувань, контрабанди тощо.

Крім того, його запровадження допоможе сприяти гуманізації українського законодавства, наближенню до європейських стандартів та оптимізації діяльності органів кримінальної юстиції, оскільки гуманізація кримінального права є загально світовою тенденцією і проявляється в його соціально-відновлювальній та попереджувальній функціях.

Також, передумовою прийняття такого Закону була необхідність на законодавчому рівні врегулювати застосування Кримінального- процесуального кодексу України, де положення про досудове розслідування кримінальних проступків та їх судовий розгляд до цього, носило лише декларативний характер. Саме для впорядкування та диференційованого проведення досудового розслідування відповідно злочинів та кримінальних проступків, виникла необхідність внесення змін до Кримінального та